

СЬОГОДЕННЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ ФІЛОСОФІЇ

Хоча III Філософський конгрес, який відбувся у вересні 2002 р. у Ростові-на-Дону, мав статус російського, його значення аж ніяк не обмежується масштабами однієї держави. Обсяг розглянутих на ньому проблем і кількість учасників з різних країн дають підстави говорити про його серйозне міжнародне значення. Звідси — й інтерес до цього форуму як до події, вартої фахового аналізу і з боку українських філософів.

У матеріалах конгресу надруковані тези доповідей представників 17 країн. Серед них — Німеччина, США, Франція, Китай, Югославія, Польща, Греція, Швейцарія, Ізраїль, Білорусь, Киргизстан, Казахстан і, звичайно ж, Україна. До відкриття конгресу було опубліковано матеріали у трьох томах, заплановано видання ще двох.

Під егідою конгресу працювали 23 секції за всіма основними філософськими напрямками: онтології, епістемології, філософії та методології науки, соціальної філософії, етики, естетики, філософії техніки, історико-філософських комплексів і т. д.

Уперше на конгресі заявила про себе секція «Філософія природи». Було організовано шість колоквіумів з феноменології, синергетики, раціоналізму і цінностей культури, біоетики та інших проблем. На 18 «круглих столах» обговорювалися питання пайдейї, насилля та ненасилля в сучасному світі, техніки, культури і довкілля, критичного мислення, віртуалістики, філософського спадку видатних мислителів — В.І. Вернадського, М.К. Петрова, О.Ф. Лосєва.

З доповідями на пленарних та секційних засіданнях виступили академіки РАН В.С. Стьопін, Л.Н. Мітрохін, В.С. Мантатов, члени-кореспонденти РАН В.О. Лекторський, Ю.А. Жданов, багато відомих російських філософів з Москви, Санкт-Петербурга, Єкатеринбурга, Ростова-на-Дону, Самари та інших міст, а також професори Х. Ленк (Німеччина), Р. Бібі (США) та інші.

У роботі конгресу взяла участь і група філософів з України. Наші вчені запропонували 20 цікавих доповідей з актуальних питань сучасності.

Так, доктор філософських наук, професор Ю.А. Ротенфельд (Луганськ) проаналізував різницю між мисленням філософів та інших учених і підкреслив необхідність відродження справжньої філософії, тісно пов'язаної із сьогоденням. Доктор наук, професор А.І. Уйомов (Одеса) представив доповідь, присвячену протиріччю і логіці. Його колега з Києва, доктор філософських наук, професор В.І. Кузнецов спинився на проблемі базових відношень між поняттями. Доктор філософських наук, професор І.С. Добронравова (Київ) запропонувала перспективні підходи до філософії синергетики. Група дніпропетровських дослідників на чолі з доктором наук, професором В.А. Панфіловим підготувала доповідь про творчу спадщину Льва Шестова, його розуміння філософії трагедії.

З огляду на ті завдання, які ставить перед аналітиками сучасна дійсність, найбільший інтерес викликала робота секції «Соціальна філософія». Адже предметом досліджень у цій галузі є найактуальніші проблеми розвитку сучасного суспільства як на національно-державному, так і на планетарному, глобальному рівнях. Саме такі дослідження дають

змогу розробляти відповідні рекомендації щодо необхідних засобів і методів удосконалення або реформування соціальної дійсності. І учасники конгресу розглянули різні аспекти цієї проблематики.

Водночас не можна не помітити, що після 1991 року спостерігається спад інтересу до теорії суспільних і суспільно-економічних формацій. Закладений у ній могутній потенціал пізнавальних та практичних можливостей використовується сьогодні дуже слабо, що, до речі, продемонстрували і опубліковані тези доповідей, представлених на конгресі. Щоправда, проблеми, пов'язані з цією теорією, були порушені у доповіді С.В. Соколова «Формації, держави, цивілізації». Однак спроба автора дати власну інтерпретацію типів суспільних формацій, на наш погляд, виявилася невдалою. Тут не відбито фактичного ходу світової історії, абсолютизується і відривається від економіки політична складова розвитку суспільства.

Разом з тим чимало дослідників звертаються до теорії цивілізації та її операційних можливостей. Так, І.А. Абросимова у доповіді «Методологічний потенціал цивілізаційного підходу в аналізі соціальної реальності» стверджує, що цивілізаційний підхід у вивченні суспільства «орієнтується великою мірою на виділення духовних основ суспільства, механізмів спадковості локальних цивілізацій». З цим важко погодитися вже тому, що традиційно під цивілізацією розуміють набагато ширше коло явищ і процесів, ніж виділення духовних основ суспільства. Абсолютизація цивілізаційного підходу часто призводить до необґрунтованого перебільшення ролі та значення теорії цивілізації у соціальній філософії.

Актуальні питання розглянув В.С. Боровик у доповіді «Руйнування духовності населення Росії як предмет філософського аналізу». Автор стурбований тим, що «інформаційне суспільство», крім величезних переваг, несе із собою дегуманізацію, руйнування природних ритмів життєдіяльності людей. При цьому витісняються справжні цінності, різко розширюються можливості маніпулювання суспільною свідомістю, зокрема за допомогою «четвертої влади» — засобів масової інформації. Інформаційна сфера, інформаційні технології та ресурси використовуються не лише в прогресивних, а й у прямо протилежних цілях, нерідко із застосуванням незаконних і аморальних засобів.

Активно обговорюючи проблеми духовності, учасники конгресу порушили такі питання, як «Структура духовного життя і суспільства», «Духовна реформація: вектор розвитку та пріоритети», «Духовність і раціоналізм в аспекті філософії»; «Проблема формування духовної особистості в сучасному суспільстві», «Національна духовність як сутність нації», «Поняття і функції духовності» та інші.

Загалом робота конгресу виявила значний соціально-філософський потенціал євразійського простору і продемонструвала, що соціальна філософія має вагомий теоретичний, методологічний і праксеологічний напрацювання.

Велику організаторську роботу, пов'язану з проведенням III Філософського конгресу, здійснило Російське філософське товариство (президент — академік В.С. Стьопін), а також Ростовський державний університет. Досвід російських колег з організації таких форумів може бути корисним і для українських філософів.

В. ПАВЛОВСЬКИЙ,
доктор філософських наук, професор
Київського славістичного університету